

Barbara Peklar

Herojska smrt pod zidovima Troje: prije i poslije Krista

U radu se uspoređuju dva ideala junačke smrti, odnosno herojska i viteška smrt, na primjeru Hektorove smrti. Pri tome uzimam u obzir Homerovu *Ilijadu* i iluminacije u djelima *Roman de Troie* (oko 1160.–'70.), Benoita de Sainte-Maura te onih u *Historia destructionis Troiae* (1287.) Guida de Columnisa. Nabrojana djela mjerodavne su interpretacije trojanskoga mita svojega vremena. Dobiveni rezultati rasvjetljuju razlikovanje obrađenog razdoblja u metafizičkoj perspektivi odnosno u razumijevanju pojedinca. Homerov je trojanski rat pesimističan jer problematizira prolaznost života i ne poznaje bit života poslije smrti. Srednji vijek, pak, trojanski rat razumije kao bitku između dobra i zla (u kojoj nitko ne pobjeđuje), njegovi protagonisti nisu poučni primjeri viteštva jer viteški poziv donosi sretnu vječnost. I sama Hektorova figura, iako uvijek pozitivna, svaki je put izgrađena drukčije. Homerov je Hektor kompleksan, njegova su djela božanska, a egzistencija ljudska, a takva je napetost tragična. U suprotnosti s tim, srednjovjekovni Hektor jednodimenzionalno je utjelovljenje i odgovara ideji viteza Williama Patona Kera. Tragičnost, uz apstrahiranje individua, onemogućuje i ideja neba ili mogućnost odabira. Homerov Hektor je tragičan jer je žrtva nesavladive sile, sudbine odnosno strasti. Strast i hrabrost nisu na suprotnim stranama (istodobno je sudbina određeni dio života), zbog čega je moguća propast bez krivnje. Smrt je Hektorov labuđi pjev, jer se (u poziciji žrtve) potpuno dokazuje na dvije razine, s *akrasiom*, koji tijelo reducira na izgled, izraz individua. Duša se žali zbog nepovratne vitalnosti, dok je tijelo bitno, medij djelovanja, po kojem se vrednuje heroja, smrt je kao rastjelovljenje negativna. Smrt, međutim, ima i pozitivnu stranu. Ona čuva uspomenu na vitalnost o kojoj ovisi herojeva vječnost. „Lijepa smrt“ kao put do vječne mladosti posvećuje i daje značenje herojstvu.

Srednjovjekovni Hektor zbog idealizacije ne može postati žrtva strasti, koja je sekularizirana i moralizirana. Zato je (ponovno) žrtva okoline na koju nema utjecaja, lukavog Ahila ili nestalnosti Fortune, koja nije tako beskompromisna kao Homerova sudbina. Stoga mu nejednaka bitka donese moralnu pobjedu, što znači da je pravedna borba nagrađena mjestom u Limbu. O vječnosti više ne odučuju djela već karakter. U dobroj „estetskoj smrti“ nema prostora za grešno tijelo, koje je zaničevano u svim pogledima, što depersonalizira Hektora. Homerov Ahil narušuje Hektorovu „lijepu smrt“ oskrnućem tijela. Napad na truplo predstavlja onemogućivanje vječnosti odnosno depersonalizaciju, vraćanje u kaos. Ahilov postupak nije nemoralan, već ekstreman, jer strast ponovno nadvlada razum. Opravdava ga perspektiva gledatelja u kojoj prepoznaje smrtnost i sekularizira smrt. Na nju se odazove pomoću *menis*, što djeluje destruktivno. Obračun s Hektorom jest obračun sekularizirane smrti s ritualnom, kraj iluzija odnosno cjelokupnosti.

U srednjem vijeku motiv oskrnuća tijela prenesen je na Troila, a dehumanizacija od žrtve na Ahila. Strast je sekularizirana, ljubavna i nemoralna. Potrebno joj se oduprijeti jer osobni interes lako ugrozi zajednicu (koja je važnija od pojedinca). Tu se dokazuje pojedinac koji ima slobodni odabir između „moram“ i „hoću“. Još k tome, izvorni grijeh sadrži samosvijest (u spoznavanju vlastite golotinje). Ahil izabere *l'amor* – la mort i pakao, koji je reduciran na grijeh – pohotu. Strast potpuno uništi njegovu osobnost. Odbacivanje tijela pojašnjava srednjovjekovno nerazumijevanje „lijepa smrti“. Nije više potpuno tijelo koje su napravili grčki bogovi (antropomorfizam), već duša, božanska kako po izgledu (teomorfizam) tako i po egzistenciji. Razasuti udovi s motiva pokopa trojanskih vojnika usporedba su s Homerovom dušom, koja je ud, dio cjeline. Čak i mladost se ne povezuje više sa strašću, nego s mudrošću.

Kod Homera se Hektorova smrt smatra katarzičnom, u pomirenju pojedinca sa svojim krajem. U srednjem vijeku „katarza“ je tjelesna u pomirenju s Bogom. Obrađena literatura ima, u svakom slučaju, ključnu ulogu, jednom kao oblik vječnosti, a drugi put kao putokaz do nje.